

«ՈՎԱՍՏԻՍ»

Տարեգիրք գեղարվեստի եւ գիտութեան,
(Տպ. Կ. Պոլիս. 1939)

«...Տասնեակ մը երիտասարդներ վառուած գրականութեան եւ արուեստի հուրով, ձեռնարկած ենք ընդարձակ տարեգրքի մը հրատարակութեան»:

Վստահ գիտնալով որ անոր կարելի չէ մնալուն արժէք ապահովել միայն տեղական տարրերով, գործին տուինք համադարձութային շարժում, զիմեւ յանաւ արտասահմանի մեր լաւագոյն գրողներուն:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ ցարդ ստացանք քերթուածներ Վ. Թէքէեանէ, Մ. Իշխանէ, Ս. Սահակեանէ, Թ. Աղատեանէ, Գ. Թրեմիշի եւ փոքրաթիւ պոլսեցի նորեկներէ, բանասիրական՝ Կ. Յ. Բասմաշեանէ, պատմագեղարուեստական՝ (Ակրոպոլիսի աւերակներուն մասին)՝ Մ. Յ. Բարդիւկեանէ. գրական՝ Ե. Այվազեանէ, Եղ. Սիմֆէշեանէ, Արամ Պետրոսեանէ. դաստակական պատմութեանը՝ Յ. Միստուրիէ եւ Բեն. Նուրիկեանէ. թատերական՝ Արամ Երեմեանէ. նաեւ Սայեաթ Նովայի անտիպ մէկ Երզը: Օտար գրականութենէ թարգմանութիւններ Վ. Ս. Մովսիսէ, Յովսէփ Քեչիշեանէ: Խոստացած են գրել նաեւ Հրաչ Զարգարեան եւ բարեկամս Հր. Բալուեան (գրական ուսումնասիրութիւն մը):

Մեր մեծագոյն փափաքն է Ձեր ալ աշխատակցութիւնը ունենալ մեր տարեգրքին համար:

... Վստահ ենք որ լաւ գրքի պակասը ամէն տեղ կայ. մանաւանդ հոս՝ Պոլիս: Մեր զլխաւոր նպատակն է գրասէր կոչուած հասարակութեան մը ձեռքը տալ այնպիսի լաւ ու մնալուն արժէք ունեցող գիրք մը, որ կարենայ մշակել միտքը, ազնուացնել ու կրթել ճաշակը եւ օգտակար հանդիսանալ:

... Յուսով ենք որ չպիտի մերժէք եւ պիտի ուզէք որ մեր սէրն ու խանդավառութիւնը արծարծի գրականութեան եւ արուեստի հանդէպ, փոխանակ ձգելու որ անոնք ցամքին...»:

Այս է ահա այն այն նամակը՝ զոր ինծի ուղղած էր Խ. Ամիրեան, յանուն «Տասնեակ մը երիտասարդներու», վառուած՝ գրականութեան եւ արուեստի հուրով:

Պոլիս... Նաւարեկութեան ենթակայ հայ գաղութ մը... խումբ մը երիտասարդներ՝ որոնք համատարած ալեկոծութեան մէջ խեղդուել չեն ուզեր... Կը կառնին հայ գրին՝ իրենք գերագոյն ապաւենի մը...:

Զգածուեցայ: Եւ առանց երկու անգամ մտածելու՝ զրկեցի գրութիւն մը՝ Լէորարտի մասին, որուն գործը ներկայացնելով՝ շատ բան ըսել կ'ուզէի:

Ու տարեգրքը հրապարակ ելաւ:

ԲՈՎԱՍՏԻՍԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նկատի ունենալով պայմանները՝ որոնց մէջ կ'ապրին զայն յորինողները, նկատի ունենալով իրենց երիտասարդութիւնը՝ որ փորձառութեան կը կարօտի, կարելի է ըսել թէ ընդհանուր առմամբ գործը ձախողած չէ, կատարեալ «Ովասիս» մը, անապատին մէջ, հետեւարար հաստատեալ «կաղնիներ չկան այնտեղ, այլ դեռատի սիրուն արմաւենիներ, մեծ մասամբ առողջ, բայց տարաբախտաբար փութեան վտանգին ենթակայ ծառ ալ կայ այնտեղ, փութիւն՝ որ ամբողջ «Ովասիս»ը զարշահատութեամբ ողողած է:

Խ. Ամիրեան իր Յառաջարանին մէջ կը գրէ թէ երեք նպատակ ունեցած են.

Ա) ... «Ծլեցնել, աւելի եւս ծաղկեցնել ամէն վճիռ ու մաքուր զգացում, ամէն ազնիւ ըղձանք, որ գրականութեան եւ արուեստի հանդէպ է»:

Բ) Հոգեվարքի մէջ գտնուող պոլսահայ գրականութիւնը փրկել:

Գ) Մտայնել գրականութեան եւ արուեստին: Միայնուն արժէք ներկայացնող գործ մը երեւան բերել:

Ու կը յարէ.

«Ուրախ ենք տեսնելով որ մեր առաջին երկու նպատակներուն մէջ գրեթէ լիովին յաջողած ենք: Իսկ երրորդը՝ մասամբ միայն իրականացած»:

Ո՛չ, Պարոն Ամիրեան, դժբախտաբար չէք յաջողած ձեր առաջին նպատակին մէջ, որ կարեւորագոյնն ալ է, ու կերպով մը կ'ընդգրկէ երկրորդ եւ երրորդ նպատակները:

Զայնդդիւ առաջին նպատակին մէջ, կը նշանակէ չյաջողել նաեւ երկրորդ եւ երրորդ նպատակներուն մէջ:

Ձեր տարեգրքին 92րդ էջին վրայ յօդուած մը կայ «Զրոյց Անիշխանիան» վերնագրով եւ Միմաս Թէօթօյեան ստորագրութեամբ:

Այդ յօդուածը նախատինք մ'է ուղղուած՝ հայ գրականութեան, եւ խոտոր կը համեմատի Ձեր բոլոր ազնիւ առաջադրութեանց հետ՝ զորս բանաձեւած էք Ձեր յառաջարանին մէջ

Այդ յօդուածը կը սկսի սա՛պէս. «Բոլոր՝ կ'է մեր գրականութիւնը, բանաստեղծութիւնը՝ մասնաւորաբար», եւ հասարակ եւ ուսման ոճով մը ծայրէ ի ծայր կ'ուրանայ, կ'ամբաստանէ հայ արժէքները, կը հայհոյէ, եւ կրկնէսի դադանի մը պէս կը խոյանայ՝ արցունքով, արեւնով հասակ առած մտաւորականութեան դէմ, որոնք ի հեճուկս անողորմ կենսապայքարին, պանդխտութեան եւ հազարամէկ դժուարութեանց՝ կը շարունակեն իրենց գրիչը շարժել ի փոստ հայ գրականութեան:

Ձեմ ըսել թէ ամէն ծաղիկ բոյր ունի, գոյնն ալ ակնահասոյ է, թողունք որ կան ծաղիկներ թէ՛ գոյն եւ թէ՛ բոյր ունեցող:

Յետ — պատերազմեան մեր գրականութիւնը՝ կրնայ պարծիլ այնպիսի մտաւորականներով՝ զորս

նո՛յն տեղերուն եւ նո՛յն ժամանկերուն մէջ պիտի չկարենար արտագրել ուրիշ ո՛չ մէկ ազգ:

Շահան Շահնուր, Նշան Պեչիկթաշեան, Շաւարշ Նարուշեի, Համաստեղ, Ուիլեմ Սարոյեան, (չեզուով օտար, բայց խորքով հայորդի հայ) Ահարոն Տատուրեան (որ նոր ի լոյս ընծայեց իր քերթուածներու երկու պատկառելի մատենաները), Մ. Իշխան, Վահէ-Վահեան եւ ուրիշներ: Այս մտաւորականներուն չէ՛ն պակսիլ բացառիկ յատկութիւններ եւ տաղանք, անոնք կը հարստացնեն թէ՛ «մեր գրականութիւնը» եւ թէ՛ «մեր բանաստեղծութիւնը»:

Աշխարհի վրայ ամենէն դիւրին բանն է ժխտական գիրք ըսել, քննադատել (ընդհանուր խօսքով): Բայց պատահաբանութիւն պէտք է, բարեկամներ, դիտարկա՛ն փաստարկութիւն, եւ արուեստագէտի զգայնութիւն:

Կը հարցնեմ Ձեզի, Խ. Ամիրեան եւ խմբակցութիւն. ի՞նչ ըսել ուղած է Մ. Թէօթօյեան, եւ ի՞նչ մտածած էք դուք տպւելով հետեւեալ դարձանքը:

«Միւթթարէն վերջ, աշխարհական վանականներու շրթայ մը ունի մեր գրականութիւնը, Մ. Պեչիկթաշեանէն մինչեւ մեր օրերը, Վենետիկեան Միարանութեան պարտէզներուն մէջ, ուր հող ու երկինք կը գտնեն եկեղեցականի կոչումէ վիժածներ, կամ վանականներու արիւնով կշտացածներ»:

Շատ խելացի ըլլալու պէտք չկար՝ որ դուք, Խ. Ամիրեան եւ խմբակցութիւն, հասկնալիք թէ այդ թունաւոր խօսքերը ուղղուած էին Միւթթի Պեչիկթաշեանին, Սրապիոն Հէքիմեանին, Սրապիոն Թղեանին, Ս. Պալասանեանին, Թովմաս Աթեղեանին, Կարապետ Գարապաշին, Միկտիշ Աժէմեանին, Մարկոս Աղաբէկեանին, Հ. Հիսարէանին, Մ. Մամուրեանին, Յ. Ոսկանին, Արփիար Արփիարեանին, Դանիէլ Վարուժանին, Արիս Իսրայէլեանին, Բարսեղ Շահպաղին, Ահարոն Տատուրեանին եւն, որոնք բոլորն ալ յարգանքի արժանի մտաւորականներ են, եւ ոմանք շատ մեծ արժէք ներկայացնող մտաւորականներ:

Եւ ո՞վ է ասոնց դէմ հայհոյողը... մարդ մը, որ երկու — երեք կնաւարի պարսաւադիր — յօդուածներ հրատարակած է եւ հեղինակն է «Նախքան» խորագրով հատորի մը, զոր անելէ ետք, կը զարմանաս թէ ի՞նչպէս հաւը յանդգներ է կտկտալ սոխակին, սարեակին եւ նոյն իսկ արծիւին դէմ: (Ականջը խօսի Հայէի):

Բայց ուշադրութիւն կտկտոցին. — «Պեչիկթաշեանէն մինչեւ մեր օրերը»...

Դուք բան մը չհասկցաք: Բայց ես հասկցայ: Բացատրեմ:

«Նախքան»-ին չուրջ տողերս ստորագրողը խօսեցաւ «Բազմալէպ»ի մէջ: Ըստ իր սովորութեան՝ ճերմակին՝ ճերմակ ըսաւ, սեւին՝ սեւ: Այս է որ չէ կըցած մարսել մեր հաւուկը: Ինչպէս

չէր կըցած մարսել Վ. Թէքէեանի մասին իր մէկ գրութեան վրայ նախընթացաբար եղած քննադատութիւնը:

Եւ իր փոքրիկ կատաղութիւնը վատաբար թափեւ է բոլոր Միւթթարեան աշխարհական գրողներու վրայ, փոխանակ մեր օրերու ապրողներուն հետ գործ ունենալու:

Թող գիտնան բոլոր Թէօթօյեանները թէ «Պեչիկթաշեանէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը» Միւթթարեան աշխարհական գրողները, բոլորն ալ անխտիր ունեցած են իրենց կեանքի դժուարութիւնները: Իսկ եթէ անոնց դատարարակ Հայրերը՝ ի հարկին պաշտպան հանդիսացել են իրենց, փա՛ռք եւ պատիւ, որովհետեւ հայ գրականութեան ծառայողներու օգտակար եղել են:

Երանի՛ թէ ազգային մեր բոլոր հաստատութիւնները վարակուէին այդ վսեմ առաքելութեամբ, պաշտպանէին մեր տաղանդաւոր եւ տաբախտ գրողները. Երանի՛ թէ Շահնուրները, Համաստեղները, Պեչիկթաշեանները, Նարուշեիներն ու Տատուրեանները խմբուէին մէկ երգիչի տակ, լոյսի տաճարի մը մէջ, դերձ կեանքի կործանաբար մտահոգութիւններէն, բռնուած միայն ստեղծագործական երկունքով, ճոխացնէին հայկազանց դպրութիւնը:

Տողերս ստորագրողը, Աստուածաշունչի հայ թարգմանութեան ժե. դարադարձին առթիւ սարքուած հանդէսներու շրջանին «Բազմալէպ»ի մէջ գրեց թէ «մեր Ե. դարու մատենագիրները աւելի գոհ պիտի ըլլային եթէ իրենց գործին նկատմամբ փոխանակ ծափի՛ դո՛րձ տեսնէին, շարունակութիւնը իրենց գործին»:

Ո՞վ մտիկ ըրաւ:

Մինաս Թէօթօյեան աւելի լաւ կ'ընէ եթէ փոխանակ հասարակ կիներու պէս պարսաւախօսելու՝ ստեղծագործէ:

Բայց ի՞նչպէս կարելի է ակնկալել որ այսպիսի արարած մը ի վիճակի ըլլայ ստեղծագործելու:

Ճշմարիտ ստեղծագործները փոքրոգի չեն ըլլար, եւ Մ. Թէօթօյեան փոքրոգի է:

Ապացոյց. — Արտասահմանեան դեռատի հայ գրողներուն մասին կ'ըսէ.

«... Նո՛յն իսկ ծնունդը անստոյգ մարդկային բեկորներ...» (Տե՛ս «Ազգարար» 10 Յուն. 1937): «Թորոս Աղատեանի Զմբուխի պատմութեան տապանաքար մըն է, մամուռ կապած» (Տե՛ս «Ազգարար», նո՛յն թիւ):

«Հասարակ կիներ կը թափառին մայթերուն վրայ: Ու ծեր ազուանները՝ Անայիս, Արամայիս, Անուշ, Մանուշ, Կիւլեաններ, արու թուլամորթներ...» (Տե՛ս «Ազգարար» 26 Հոկտ. 1936):

Ճշմարիտ ստեղծագործները կը խանդավառուին երբ իրենցմէ դուրս գեղեցկութիւններ տեսնեն, մինչդեռ Մ. Թէօթօյեան չի՛ խանդավառուիր:

Ապացոյց. —

Անցեալ հայ գրողներուն մասին կ'ըսէ.

«Ձեմ յիշեր զըրեւանները: Ու անարեւելիները՝ ծերունի առակազիր Մկրտիչ Աճէմեան, Մկրտիչ Պեշիկպաշեան, Նարայէ խորէն, Ալիշան:

«Ու տկարներէն՝ Թովմաս Թերզեան, Որբերեան, Նազարեանց, Տէմիրճիպաշեան եղիա քերթուածազիրը: Նոյն շրջանէն ու աւելի վերջէն՝ Արքիպոս Գուրեան, Զօպանեան (իրբեր վիպապաշտ կամ իրապաշտ զգայախար), Սիպիլ, Յարութիւնեան Արտաշէս, Զրաքեան Տիրան, Վ. Թաթուլ, Զ. Պլպուլ» եւայլն, եւայլն:

(Տե՛ս «Ազգարար» 25 Հոկտ. 1936)

Ներկայ հայ գրողներուն մասին կ'ըսէ.

«Վերջին հնգամեակի անսպուռ ու տհաս երիտասարդութեան մէջ, չեմ կրնար տակաւին փայփայել աղուոր դուռն մը...: Շրջանը չի՛ խոստանար...:

... Երկունքի ցաւերէ զալարուող ամուլ երիտասարդներ...»

(Տե՛ս «Ազգարար» 10 Մայիս 1936)

Մինչդեռ շատ լաւ գիտենք թէ 1931-36 շրջանին արտասահմանի մէջ ի լոյս ընծայուեցան առաջնակարգ գործեր, որոնք առանձին ամբողջ ներկայ հայ սերունդին արժանիքը կը բարձրացնեն.

- 1) «Յարալէզներու դաւաճանութիւնը», (Շահան Շահնուր).
- 2) «Մեղեդիներ», «Մեղեդիներ», (Շաւարշ Նարդուհի).
- 3) «Ներգիծական» (Նշան Պեշիկպաշեան):
- 4) «Տուններու երգը» (Մ. Իշխան). եւայլն:

Ճշմարիտ ստեղծագործները իրենց հոգին չեն ծախեր ո՛չ օդիով, ո՛չ արծաթով, ոչ՝ բարեկամ արժանաւորները չեն պարտաւեր, ու բարեկամ անարժանները չեն դովեր, մինչդեռ Մինաս Թէօլէօլեան, օդիով, արծաթով, ու թերեւս ուրիշ բաներով կը դովէ իր զրական արժանիքը հունեցող «բարեկամ»ները, եւ կը պարտաւէ արժանաւոր ոչ-բարեկամները, մտածել տալով թէ ի վիճակի է ծախելու ո՛չ միայն իր հոգին այլ ինքզինք, ամբողջովին:

Ապացոյց. — Կը դովէ Ոստանիկը՝ (Իրբեր «Ոստանուն երգիչ»): Գեղարքունին՝ (Իրբեր «Մեր հին բանաստեղծութեան մասին կոկիկ ու մաքուր գործի մը» հեղինակ), եւ ուրիշներ:

(Տե՛ս «Ազգարար» 25 Հոկտ. 1936, 11 Յուն. 1937)

Ճշմարիտ ստեղծագործները անխիղճ չեն ըլլար, վատ չեն ըլլար, չեն ուրանար իրենց արեւնակիցները, մինչդեռ Մ. Թէօլէօլեան անխիղճ է՝ որովհետեւ կը սրբապղծէ պաշտելի Ալիշաններու եւ Պեշիկպաշեաններու գերեզմանները, վատ է՝ որովհետեւ փոխանակ յարձակում գործելու միայն զինք մտրակողին վրայ, վրէժ կը լուծէ անգէն էակներէ:

Մինաս Թէօլէօլեան չի կրնար ըմբռնել թէ կարեւորը հայ գրականութեան անթաղ մնալն է: Տարիներ ետքն է որ գոռմը պիտի կատարուի, եւ

արժանաւորները անցնին հայ գրականութեան պատմութեան:

Զի կրնար փոխանակ «Մեր վէճիկը, մեր բանաստեղծութիւնը» հարցնելու հեղնօրէն, փոխանակ «Քիչ մը ներգաշնակութիւն», «Չէ՛թ եղանակ մը» ազգականելու անիրաւօրէն, նուրբ ինքզինք ստեղծագործութեան ազնիւ աշխատանքին, հաւատք ունենալ հայ հանճարին վրայ՝ որ վերջերս ինքզինք պարտադրեց միջազգային հորիզոնի տակ՝ Մամուլեաններով ու Սարոյեաններով, գորովա՛նք ունենալ՝ այն մտաւորականներուն հանդէպ՝ որոնք ի զին անասելի զոհողութեան հայ լեզուով կ'արտայայտուին, որպէսզի բարախէ հայութեան սիրտը:

Մինաս Թէօլէօլեան թող շնորհակալ ըլլայ այս զիտողութեանց համար, եւ զանոնք թող աւելի զնահատէ քան զանազան «բարեկամ»ներու շոյալած ճոռած ներքողականները՝ իր հասցէին, որոնք ու եւ է օգուտ չեն ներկայացնել:

Եթէ Մ. Թէօլէօլեան ի վիճակի է՝ հասկնալու եւ զնահատելու մեր լաւագոյն գրողները ըստ իրենց անժխտելի արժանիքին, լաւ կ'ընէ, իր բարեբէն համար, զազրիլ անոնց գործը քննադատելէ, ապա թէ ոչ՝ իրեն պատշաճ դաս տուողները միշտ անպակաս պիտի ըլլան:

ԼԵՃՈՒԻՆ ՄԱՍԻՆ.

Խ. ԱՄԻՐԵԱՆԻՆ

Մի՛ գրեր չ'սպասուիր, այլ գրէ՛ չի՛ սպասուիր: Մի՛ գրեր քիբա՛մ, այլ գրէ՛ սպասում: Մի՛ գրեր չ'ապրիր, այլ գրէ՛ չ'ապրիր կամ չի՛ ապրիր:

Մի՛ գրեր կը նախանձեմ իրարմէ, այլ գրէ՛ կը նախանձեմ իրարու:

Մի՛ գրեր կը քաշկռտեմ ինքզինքնիմ, այլ գրէ՛ կը քաշկռտեմ իրենց գիրենց:

Մի՛ գրեր չի դնելով, այլ գրէ՛ չ'դնելով:

Մի՛ գրեր հոգեւարք, այլ գրէ՛ հոգեվարք:

Մի՛ գրեր աչքի ակնարկով մը, այլ գրէ՛ ակնարկով մը:

Մի՛ գրեր կուտանք, այլ գրէ՛ կու տանք:

Մի՛ գրեր կ'ըզգանք, այլ գրէ՛ կը զգանք:

Մի՛ գրեր գէրօ, այլ գրէ՛ գերայ:

Մի՛ գրեր յաւերժացնելով, այլ գրէ՛ յաւերժացնելով:

Մի՛ գրեր փեմինիզմ, այլ գրէ՛ կնոջականութիւն:

Մի՛ գրեր յետագայ, այլ գրէ՛ հետագայ:

Մի՛ գրեր Սքամպոլուեան, այլ գրէ՛ Բիւզանդացի:

Մի՛ գրեր Լօմակիտօգեան (Ի՛նչ խայտառակ մահանուն) այլ գրէ՛ սիրուն հայկական մահանուն մը:

Մի՛ գրեր քերթողագիր, այլ գրէ՛ բանաստեղծ կամ քերթող:

ԵՂ. ԱՅՎԱԶԵԱՆԻՆ

Մի՛ գրեր փոխա՛ծ, խորասու՛գած, կեցա՛ծ, դժարութիւն, նա՛նել, այլ գրէ՛ փոխա՛ծ, խորասու՛գած, կեցա՛ծ, դժարութիւն, նա՛նել:

Մի՛ գրեր ինտուիցիա, պրոքլամեմ, լաքի-րիմ, գէնիք, էկրան, ռիքմ, սիմֆոնիա, տորէա-դոր, այլ գրէ՛ հայերէն համապատասխան բառերը:

Մի՛ գրեր ամեն եւ ամէն, այլ գրէ՛ ամէն եւ ամէն: Եւայլն. եւայլն:

Յ. ՕՏԱԿԱՆԻՆ

Մի՛ գրեր վերելակ սանդուխ, այլ գրէ՛ սանդուխ:

Մի՛ գրեր Ալպիաններ, այլ գրէ՛ Ալպեաններ: Մի՛ գրեր գիւնարական, Աստա՛ծ, կը համարուին, քշառութիւն, այլ գրէ՛ գիւնարական, Աստա՛ծ, կը համարուին, քշառութիւն:

Մի՛ գրեր ան եւ անկիւս, այլ գրէ՛ ան եւ ան: Մի՛ գրեր անմայնա՛ծ աչք, այլ գրէ՛ քերականօրէն աւելի ամուր քացատրութիւն մը:

Մի՛ գրեր քիբ քիբի, այլ գրէ՛ քիբ քիբ:

Մի՛ գրեր կը ներկայան, այլ գրէ՛ կը ներկայացնեն:

Մի՛ գրեր սինգլոր, այլ գրէ՛ սինգլոր:

Մի՛ գրեր քորուելով, այլ գրէ՛ քորուելով:

Մի՛ գրեր աչքընդ, այլ գրէ՛ աւելի նաշակաւոր քացատրութիւն մը:

Մի՛ գրեր լուսնին մէջը, այլ գրէ՛ լուսնին մէջ: Եւայլն. եւայլն:

ԳԱՐՈՒՆ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻՆ

Մի՛ գրեր բանուր, լուռու, այլ գրէ՛ բանուր, լուռու եւ կարգա՛ լավում:

Մի՛ գրեր չի մնաց, այլ գրէ՛ չ'մնաց:

Մի՛ գրեր Պրիմա-Տօնմա, սատիր, բալետ, մանիֆիւրում, այլ գրէ՛ համապատասխան հայերէն բառերը:

Մի՛ գրեր Շիգակօ, Նօրա, այլ գրէ՛ Շիգակայ, Նօրա:

Մի՛ գրեր I, II, III, այլ գրէ՛ Ա, Բ, Գ. եւայլն:

ԵԴ. ՍԻՄԵՆԵԱՆԻՆ

Մի՛ գրեր «մեծ է միայն այն գրագէտը՝ որուն գործը անկեղծելի կը մնայ քացարձակապէս» այլ գրէ՛ ինքնատիպ նոր գաղափարներ, որովհետեւ ուրիշներ քեզմէ առաջ ըսած են արդէն. «մեծ գրագէտը ամ չէ՛ որուն շատեր կը հետեւին, այլ ամ՝ որուն ոչ ոք կընայ հետեւիլ»:

Մի՛ գրեր ամնօրեայ, այլ գրէ՛ ամնօրեայ: Եւայլն:

ՅԱԿՈԲ ՄԵՃՈՒԻԲԻՆ

Մի՛ գրեր հաներ ու տուեր էր, այլ, գրէ՛ հաներ ու տուեր էր:

Մի՛ գրեր սալաքա, այլ գրէ՛ աղցան:

Մի՛ գրեր չեմ երբքար դաս պատրաստեր, այլ գրէ՛ չեմ երբքար դաս պատրաստել:

Մի՛ գրեր մտիկ կ'ընէր գանգ, այլ գրէ՛ մտիկ կ'ընէր անոց:

Մի՛ գրեր չէր ախորժէր, չէր ուզէր, այլ գրէ՛ չէր ախորժիր, չէր ուզիր:

Մի՛ գրեր ինքզինքնիմ, այլ գրէ՛ ինք իրենց:

Մի՛ գրեր կեսրայրներուն, այլ գրէ՛ կեսրայրներուն:

Մի՛ գրեր չպիտի առնէիմք, այլ գրէ՛ պիտի չառնէիմք:

Մի՛ գրեր տեսէր էիր, այլ գրէ՛ տեսէր էիր:

Մի՛ գրեր չիկար, այլ գրէ՛ չկար:

Մի՛ գրեր մօրքորդի, այլ գրէ՛ մօրքորդի, կամ մօրքորդի:

Մի՛ գրեր աղբորդի, այլ գրէ՛ եղբորդի:

Մի՛ գրեր քոյ չառներ, այլ գրէ՛ քոյ չառներ: Եւայլն. եւայլն:

Հոս կանգ կ'առնեմ, որովհետեւ եթէ բոլոր աշխատակիցներուն հայ լեզուի սխալները արձանագրեմ, «Բազմալէզ» մամուլը չէր պիտի չքաւէ՝ զանոնք բովանդակելու համար:

«Ովստիս» խմբագիրները ոչ միայն հայերէն ուղիղ չեն գրեր, այլ նաեւ ուղիղ գրութիւններ կը սխալագրեն. այսպէս Լէոնարտի մասին լոյս տեսած գրութիւնը, որմէ կրնային հայերէն սորվել, մէկէ աւելի սխալներով տպած են, օրինակ. փոխանակ տպելու գծերով, տպած են գիծերով: Փոխանակ տպելու ամէնուրեք, տպած են ամէնուրեք:

Պեղագիտի ըլլալով՝ չեն կրցած ըմբռնել թէ ինչո՞ւ հեղինակը իր ուսումնասիրութեան վերջածածնի մէջ գործածած է «եղբայր Լեոնարտի» բացատրութիւնը, եւ ջնջած են զայն:

Նախախթանի մանուկներն անգամ գիտեն թէ իտալական պատմութեան մէջ ի՛նչ կը նշանակէ «Risorgimento». ի՛նչ արիւն, ի՛նչ արցունք, յանուն ազատութեան: Լէոնարտի տպած է այդ շրջանին: Ու տառապած, լացած իր հայրենիքին թշուառութեան վրայ:

«Մեր հայրենիք քշուառ, անտէր, Մեր քշուառաց ոտնակոյս...»:

Մոռցա՞ք թէ Միքայէլ Նալբանդեանց իր հայրենասիրական ներշնչմանը քաղած է իտալական մարտնչութիւնը:

Մոռցա՞ք թէ ի՛նչ երգած է Սմբատ Շահազիզ իտալիոյ ազատատենչ զաւակներուն մասին:

Նալբանդեանց եւ Շահազիզ գեղարտութեան «եղբայրներն էին Լէոնարտի»:

Իտալիա ազա՛տ է այսօր, ազա՛տ, հօ՞ր եւ ահաբեկու, (թող խայտա՛յ հոգիդ, եղբա՛յր Լէոնարտի), մինչդեռ Հայաստան՝

«... Թշուառ անտէր, Մեր քշուառաց ոտնակոյս»:

